

Дружня атмосфера та згуртованість колективу	Обмежені ресурси для навчання
Орієнтація на потреби громадян	Високе емоційне навантаження через щоденне спілкування з відвідувачами
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Впровадження системи мотивації на основі результатів роботи	Плинність кадрів через конкуренцію приватного сектору
Розвиток цифрових компетенцій	Можливе скорочення фінансування
Залучення молодих спеціалістів	Збільшення навантаження без додаткових кадрів
Дистанційне навчання та обмін досвідом	Застарівання обладнання або збої електронних систем
Підтримка КМДА для розвитку кадрового потенціалу	Зростання очікувань громадян без збільшення кадрових ресурсів

Хочемо підкреслити, що в умовах воєнного стану кадрова політика ЦНАП Оболонського району забезпечує професійне обслуговування громадян і створює комфортні умови для працівників. Водночас існують труднощі з матеріальною мотивацією, рівнем цифрових навичок у частини персоналу та обмеженими можливостями кар'єрного зростання. Впровадження системи стимулювання, підвищення цифрової компетентності та оптимізація розподілу навантаження допоможуть підвищити ефективність кадрової політики та покращити якість надання адміністративних послуг навіть у складних умовах.

Література

1. Алюшина Н.О., Організація роботи державних службовців в умовах воєнного стану 2021, Публічне управління та регіональний розвиток, 16 (2021), URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/298/253>
2. Єдині вимоги (стандарт) до якості обслуговування відвідувачів центрів надання адміністративних послуг / О. Андрєєв, О. Каменчук, В. Семеніхін, Н. Шамрай. Київ: М-во екон. розвитку і торгівлі України, 2017. 40 с.

УДК 658

Д.О. Козаченко

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

МЕТОДИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ТА АНАЛІЗ ОБЛІКУ ВИТРАТ

Kozachenko D.O.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

«COSTING METHODS AND COST ACCOUNTING ANALYSIS»

Сучасні умови господарювання змушують керівництво підприємств шукати не лише шляхи збільшення доходів, а й способи скорочення витрат шляхом використання різних методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Ефективне управління виробництвом потребує професійного підходу та нових підходів до організації обліку й контролю за формуванням собівартості продукції (робіт, послуг), із урахуванням центрів витрат, ступеня готовності продукції, тривалості облікового періоду та часу формування витрат. Важливо також оцінювати вплив витрат на

впровадження інноваційних технологій, підвищення якості та розширення асортименту продукції. Від правильної організації обліку витрат залежить ефективність управління, обґрунтованість планових показників і оптимальність ціноутворення.

Більшість традиційних методів обліку зосереджуються лише на виробничому етапі, ігноруючи невиробничі витрати. Тому вибір методу обліку витрат є ключовим при формуванні облікової політики підприємства, адже саме від цього залежить оперативна оцінка доцільності витрат. Водночас чинне законодавство не містить чітких рекомендацій щодо їх застосування, а недосконалість наявних методів ускладнює прийняття управлінських рішень і досягнення стратегічних цілей підприємства.

Призначення калькуляції полягає у відображенні витрат (або виробничих витрат), які формують собівартість кінцевого продукту. Крім того, калькуляція критично важлива для бухгалтерського обліку як інструмент грошової оцінки об'єктів.

Застосування різних методів обліку та калькулювання дає змогу зібрати точну інформацію про фактичні витрати (вихідні дані) по кожному об'єкту, що є основою для обчислення собівартості. Конкретний метод розрахунку собівартості обирається, виходячи з особливостей виробничої організації, технологічного процесу та виду продукції.

Обчислення собівартості та облік витрат функціонально злиті. Незважаючи на незмінну загальну суму витрат, зміна способу калькуляції може суттєво змінити оцінку собівартості окремих видів продукції. Це означає, що методи калькулювання обираються виключно з огляду на те, яка інформація необхідна керівництву для прийняття ключових рішень (від щоденних до довгострокових). Підприємства зобов'язані фіксувати обрані методи в наказі про облікову політику, але цей важливий нормативний акт часто не містить цієї інформації, що знижує його цінність.

У практиці господарювання застосовують кілька основних методів обліку витрат і калькулювання собівартості, зокрема позамовний, попроцесний, попередільний, нормативний, стандарт-костинг і директ-костинг. Кожен із цих методів має свої особливості, переваги та сфери застосування.

Позамовний метод використовується на підприємствах із індивідуальним або дрібносерійним типом виробництва, де витрати обліковуються за окремими замовленнями. Цей метод дає змогу точно визначити собівартість кожного виробу, проте вимагає детального аналітичного обліку.

Попроцесний метод доцільно застосовувати на підприємствах масового типу виробництва, де продукція проходить кілька технологічних процесів. У цьому випадку облік витрат ведеться за процесами або виробничими стадіями, що дозволяє визначити витрати на кожному етапі виробництва та забезпечує ефективний контроль за їх формуванням.

Попередільний метод подібний до попроцесного, але передбачає облік витрат за окремими переділами, характерний для підприємств із безперервним виробництвом, таких як металургійні, хімічні чи харчові підприємства.

Нормативний метод ґрунтується на заздалегідь установлених нормах витрат ресурсів, що дозволяє контролювати відхилення фактичних показників від нормативних і своєчасно виявляти причини перевитрат. Цей метод забезпечує оперативність управління витратами та підвищує ефективність контролю за дотриманням норм. Його різновидом є метод стандарт-костинг, який широко застосовується у країнах із розвинутою економікою. Він базується на встановленні стандартних витрат, що періодично оновлюються залежно від змін у технологічних процесах чи ринкових умовах.

Метод «директ-костинг», або метод обліку змінних витрат, передбачає поділ усіх витрат на змінні та постійні. До собівартості продукції включають лише змінні

витрати, а постійні списуються безпосередньо на фінансові результати підприємства. Такий підхід дозволяє аналізувати взаємозв'язок між витратами, обсягом виробництва та прибутком, визначати точку беззбитковості, оцінювати рентабельність окремих видів продукції й ухвалювати стратегічні рішення щодо оптимізації асортименту чи обсягів виробництва.

Вибір конкретного методу обліку витрат і калькулювання собівартості залежить від специфіки діяльності підприємства, його організаційної структури, технологічного процесу, рівня автоматизації обліку та інформаційних потреб управлінського персоналу. У сучасних умовах господарювання ефективним є поєднання елементів різних методів, що дозволяє створити адаптовану до особливостей підприємства систему управлінського обліку.

Незважаючи на відмінності у застосуванні та сутності, всі методи калькулювання мають забезпечити виконання таких ключових завдань:

- Класифікація та облік витрат за їх видами, елементами та статтями калькуляції.
- Систематизація виробничих витрат з прив'язкою до місця їх виникнення (центрів витрат) і конкретних видів продукції.
- Розрахунок собівартості одиниці продукції (роботи чи послуги) та контроль витрат у процесі виробництва.
- Оцінка та визначення фінансових результатів як окремих виробничих підрозділів, так і підприємства в цілому.

Витрати виробництва формують собівартість продукції і фіксуються в бухгалтерському обліку як виробничі витрати. За допомогою калькулювання ці витрати визначаються для кожного конкретного виду продукції. Таким чином, калькуляція — це по суті система вимірювання виробничих витрат.

Оскільки кожен метод калькулювання має свої переваги та недоліки, його вибір має бути ретельно обдуманий, враховуючи галузь, стадію розвитку підприємства, характер управлінських рішень та фінансову стійкість. Керівництву критично важливо глибоко розуміти відмінності між методами, а також прораховувати їхній вплив на фінансовий результат. Це дозволить не лише оптимізувати облік, а й знайти шляхи удосконалення виробництва через інтеграцію найбільш ефективних калькуляційних підходів.

Подальший розвиток методів обліку витрат повинен відбуватися з урахуванням цифрової трансформації економіки, упровадження аналітичних технологій і переходу до концепції стратегічного управлінського обліку, що забезпечить стабільне зростання ефективності діяльності підприємств у майбутньому.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. №318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення 19.10.2025)
2. Каземирчик М.С. Калькулювання собівартості продукції: огляд методів. *Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація* : збірник тез доповідей учасників XIX Всеукраїнської наукової конференції. К. : ДП “Інформ.-аналіт. агентство”, 2021. С.196-200.
3. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості : Наказ Міністерства промислової політики України від 09.07.2007р. №373. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0373581-07#Text> (дата звернення 19.10.2025)